

„Guglizni” és/vagy olvasni

Közismert, hogy korunk információs környezetét döntő mértékben meghatározza az információkeresésnek az a módja, amely a Google használatához fűződik.

Az alábbi írás gerincét Ethan Hawkey gondolatai¹ adják. Szerinte a digitális világban helye van a pusztai információk keresésének, amelyet a Google-keresések testesítenek meg, ugyanakkor szükség van a gondolkodást előtérbe állító olvasásra is.

Az információ kezelésével kapcsolatos nagyszabású víziók az idő előrehaladásával a felhasználó helyett egyre inkább a technológiákat állították középpontba. Az első vízió Henry Wheatley² nevéhez fűződik, aki Nagy-Britanniában megalapította az Index Society nevű intézményt, amelynek fő célja egy betűrendes index (a *General Index*) elkészítése volt, ez nemcsak a könyvek, hanem az egyes könyvoldalak tartalmát lett volna hivatott feltárni. Vannevar Bush sokak által és sokat idézett elképzelése és a Memex már éppen ezt a betűrendes elvet veti el. A harmadik elképzelés John Battelle nevéhez fűződik (akinek *Keress!* című könyve magyarul is olvasható³). Battelle szerint a tökéletes keresést olyan algoritmusok kifejlesztésével lehetne elérni, amelyek meg sem kérdeznék, mire gondoltunk kérdésünk feltevésekor, így pontos választ tudnának adni az olyan kérdésekre is, mint *Hol van a gyerekem? vagy Mi a halhatatlanság?*

Battelle víziója kiteljesíti azt a folyamatot, amely Wheatley elgondolásával indult meg. Nem csak arról van szó ugyanis, hogy a tárgyszavakat a kulcsszavak váltják fel. Ez a folyamat azt is mutatja, hogy a tudás fogalmának értelmezése is megváltozott. A könyvtári katalógusok egész könyvekhez irányították az olvasót, a General Index már a könyvoldalak, a Memex a képernyők felé irányította volna tekintetünket, Battelle pedig elválasztja a tárgyat a tudástól, így a keresés egyszerűen és abszolút módon válaszolja meg a felhasználó egzakt keresőkérdését, kihagyva a perifériára eső eredményeket.

A digitális keresési formátumok azonban olyan összetettek lehetnek, hogy a felhasználók a navigálásra fókuszálnak, nem pedig arra, hogy a jelentést nyerjenek ki a szavak és mondatok szintjén. A felhasználók ráadásul gyengén értik információs igényeiket. Ezen kívül nehézséget okoz nekik, hogy a nyelvhasználatukat a keresőeszközök nyelvéhez igazítsák. Nem is ismerik kellően ezeket az eszközöket, továbbá nem képesek a keresési eredmények nyomán kapott forrásokat elérni. Úgy is mondhatnánk, hogy a felhasználók sokkal inkább arra figyelnek, hogy az információ a képernyőre kerüljön, mintsem az agyukba.

Az intellektuális munkával készülő katalógusok segítenek abban, hogy a tárgyszavakban felismerjük a tudás folytonosságát, a „guglizás” lehetővé teszi, hogy több tartalommal és gyorsabban böngésszünk. A kettő között, félúton számos keresési opció van, amely az emberi megértés és a digitális lehetőségek különböző szintjeit kombinálják egymással. Ebben a térben mozoghatunk szükségleteinknek, igényeinknek megfelelően, ahelyett, hogy egyszerűen bízunk a mindenható

Google-ban. Ehhez azonban fel kell ismernünk, hogy nekünk kell megzaboloznunk a technológiát, mielőtt az „szelídít meg” minket.⁴

Amikor erről szólnak, óvakodnunk kell attól, hogy a szélesőségek csapdájába essünk. Indokolt ugyanis, hogy fellépjünk a kultúra védelmében, viszont nem múzeumban őrzött, rezervátumba való kultúrára van szükségünk. Nem szabad a kultúra védelmében valamiféle szent háborút indítanunk a globalizáció által kialakított szellemi környezet ellen. Nincs ugyanis értelme az olyan elfogult elemzéseknek, amelyek nem vesznek tudomást a realitásról, tehát a jogos aggodalmak kapcsán a felületesen radikális kritikai attitűdjét veszik fel, a sértett és a peremre szorult, azaz agresszív kisebbség ellenállását képviselve.⁵

A modern technológiáktól, így a digitális információkereséstől való túlzott függés az információ dekódolójának társadalmát hozhatja létre. E társadalom tagjainak az a téves érzete, hogy tudnak valamit, eltéríti őket mélyebb intellektuális potenciáljuk kifejlesztésétől. Különbség van ugyanis a dekódolás és az elmélyült olvasás (deep reading) között. Az előbbi nem jelent megértést. Csupán a „tartalom tényeinek” megismerését teszi lehetővé számunkra. Az elmélyült olvasás viszont hozzásegít ahhoz, hogy megértsük az iróniát, a metaforákat és a szövegben kifejezett vagy rejtetten különböző nézőpontokat. Az elmélyült olvasás tehát gondolkodási képességeinket fejleszti.⁶

Ne legyenek persze illúzióink. A legkisebb erőfeszítés elve közismeret. Tudjuk, hogy többek között az információkeresésben is érvényesül. Sokan még azt az információt is elfogadják, amelyről tudják, hogy rossz minőségű, kevésbé megbízható, ha könnyen elérhető és egyszerűen használható.⁷

A „guglizáshoz” jól illeszkedik az a tény, hogy a modern kor high-tech felhasználóit folyamatosan a részleges figyelem jellemzi, ami azt okozza, hogy mindent szemmel tartanak, miközben semmire sem figyelnek oda.⁸ Ez a jelenség a *multitasking*, azaz a figyelem megosztása, több párhuzamos tevékenység végrehajtása, főként számítógépen. A multitasking valójában rendkívül nehezen megvalósítható, hiszen agyunk nincs erre felkészítve. Inkább divatos frázisról, marketing-fogásról van szó. Végül is valamire fókuszálnunk kell, ha azt akarjuk, hogy a dolgok megvalósuljanak és feladatainkat ellássuk.⁹ A multitasking kapcsán Frank Gilbreth amerikai különc feltalálót példájából is tanulhatunk. Ő a XX. század fordulóján felfedezte, hogy 44 másodpercet tud megtakarítani, ha reggelenként két borotvát használ egyszerre. Ezt a gyakorlatát aztán feladta, mivel napi két percet kellett áldoznia arra, hogy sebes arcát tapasztokkal rendbe tegye... Érdemes felidézni Lord Chesterfield, fiának az 1740-es években írt levelét is, amelyben azt olvashatjuk, hogy egy nap alatt mindenre jut idő, ha egyszerre egy dolgot csinálunk, viszont egy egész év sem elég, ha egyidejűleg két tevékenységet végzünk egyszerre. Mindez intelligencia kérdése, mivel meg kell szerezni azt a képességet, hogy figyelmünk irányát megváltoztassuk és – tágabb értelemben – értékítéleteket hozunk arról, hogy mi érdemes figyelmünkre.¹⁰ Azt is meg kell tanulnunk, hogy mikor célzerű egyik alkalmazásról a másikra váltva felületesen figyelünk, és mikor kell figyelmüket egyetlen dologra összpontosítanunk.¹¹

* * *

JEGYZETEK

- 1 Hawkey, E.: Where's Walden?: Searching, Googling, Reading, and Living in the Digital Age. = *New Knowledge Environments*, Vol. 1, No 1, 2009, <http://journals.uvic.ca/index.php/INKE/article/view/155/163> [2011-05-26]
- 2 Wheatleyről néhány adattal szolgál a következő írás: Pogányné Rózsa Gabriella: Klas August Linderfelt és „eklektikus” katalogizálási szabályzata. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 2003. 9. sz., 30–42. p.
- 3 Battelle, John: Keres! Hogyan alakítja át kultúránkat, üzleti életünket a Google és az internetes keresés Budapest, HVG, 2006 280 p. (Az eredeti 2005-ben jelent meg.)
- 4 Hawkey, i. m.
- 5 György Péter: *Digitális éden*. Budapest, Magvető, 1998. 371 p.
- 6 Hawkey i. m.
- 7 Bates, M.: *Toward an Integrated Model of Information Seeking and Searching*. = *New Review of Information Behaviour Research*, Vol. 3, 2002, 1–15. p.
- 8 Small, G.–Vorgan, G. *iBrain: Surviving the Technological Alteration of the Modern Mind*. New York, HarperCollins, 2008.
- 9 Devilee, B. *Towards improvement of information literacy in the digital era through useful and meaningful educational programs. If you can't find it on Google, it does not exist?*, 2008. 17th annual BOBCATSSS symposium <http://eprints.rclis.org/handle/10760/12944> [2011-05-26.]
- 10 Rosen, Ch. (2008): *The Myth of Multitasking*. = *New Atlantis*. Vol. 20, 105–110. p. <http://www.thenewatlantis.com/publications/the-myth-of-multitasking> [2011-05-26.]
- 11 Rheingold, H.: *Attention, and Other 21st-Century Social Media Literacies*. = *EDUCAUSE Review*, Vol. 45, No. 5, 2010, 14–24. p.

Koltay Tibor